

tellectui quo intellectus intelligit genus, non respondet aliqua res extra immediate, quae sit genus; sed intelligentiae ex qua consequitur ista intentio, respondet aliqua res. Et similiter est de relatione principii, quam addit potentia supra essentiam; nam ei respondet aliquid in re mediate et non immediate. Intellectus enim noster intelligit creaturam cum aliqua relatione et dependentia ad Creatorem; et ex hoc ipso, quia non potest intelligere aliquid relatum alteri, nisi e contrario reintelligat relationem ex opposito, ideo intelligit in Deo quamdam relationem principii, quae consequitur modum intelligendi, et sic refertur ad rem mediate » (1).

ARTICULUS III.

AN MUNDUS SIT A DEO CREATUS (2).

QUAESTIO DEFINITUR. Demonstravimus in superiori articulo, in Deo admittendam esse activam potentiam, per quam aliis rebus a seipso diversis sit principium et causa essendi, et huiusmodi potentiam esse identificatam cum sua actione et essentia, ideoque perfectione infinitam. Iam vero potentia infinita, quae fundatur in ipso esse per se subsistenti, et identificatur cum sua actione, debet esse in agendo omnino independens a qualibet re sibi extranea, ideoque eius proprium est, nihil rei a se productae praesupponere ante suam operationem. Cum autem actio, quae nihil praesupponit rei, quae per ipsam efficitur, communiter dicatur creatio; consequenter in explicanda operatione per quam causa prima et universalis impertita est esse rebus omnibus a se diversis, de creatione disserendum nobis est, et determinanda propria et differentialis ratio istius operationis, quae in infinitum antevertit nobilitate et perfectione operationes causarum particularium, quae ipsius sunt participationes et similitudines quaedam omnino deficientes et dissimilares. Unde, sicut per alias perfectiones, quae vigent in creaturis visibilibus, progressi sumus ad ea divina attributa aliquantulum animo lustranda, quae in Deo habent esse permanentes, et dicuntur proprietates et perfectiones absolutae; sic per actiones quibus visibiles creaturae sunt aliis principium et causa essendi, removendo et negando imperfectiones, quae necessario reperiuntur in causalitate creaturarum, pervenimus ad cognitionem quamdam acquirendam illius perfectissimae actionis, quae ita propria est Dei gloriosi, ut eam communicare non possit cum creaturis.

(1) QQ. DD. De pot. q. 1, a. 1 ad 10.

(2) De creatione disserit S. THOMAS, 1 p. q. 44, 45; Contra gent. lib. II, cap. XV et seq.; QQ. DD. De pot. q. 3; 2 Sent. q. 1, a. 2.

Quid creatio? Creationis nomine generatim intelligitur: *Productio rei ex nihilo, idest ex nullo praesupposito subiecto*, et est illa efficiendi ratio, quae in re condenda nihil aliud praesupponit, nisi ipsius rei non repugnantiam, seu absolutam possibilitatem, seu potentiam obiectivam. Creatio sic declarata spectatur per ordinem ad terminum *a quo*. Verum spectari etiam potest per respectum ad terminum *ad quem*, et per respectum ad *modum* effectiois. Quatenus respicit terminum *ad quem*, dicitur: *Productio rei secundum totam sui substantiam*. Quatenus respicit modum effectiois, dicitur: *Productio entis in quantum est ens*. Ex dictis patet, creationem esse productionem, quae res secundum totam sui substantiam efficitur, nullo adhibito subiecto ex quo tamquam ex causa materiali fiat.

Requisita ad creationem. Ad rationem creationis duo potissimum, ex mente Aquinatis, necessaria sunt; nimirum 1) ut nihil praesupponat in re, quae dicitur creari; et in hoc sensu creatio differt ab aliis effectioibus, puta a generatione, alteratione, augmento. 2) Ut in re, quae creari dicitur, prius sit non esse, quam esse; non quidem prioritate temporis, cum non-esse non possit subici tempore, sed quadam prioritate naturae, quatenus res creata ab influenza causae superioris consecuta sit esse, quod ex se non habebat, et si sibi relinqueretur, iterum in non esse seu in nihilum relaberetur (1).

Secundum hos duos respectus creatio dicitur esse ex nihilo bifariam; nempe vel quia negat ordinem ad aliquid praeexistens, ut dicatur ex nihilo, idest non ex aliquo praeexistente; vel quia affirmat ordinem ad nihil praeexistens, ut dicatur ex nihilo esse, quia res creata prius habet non esse, quam esse. Hic rerum delectus sic declaratur a S. Thoma: « Cum dicitur aliquid ex nihilo fieri, haec praepositio *ex* non designat causam materialem, sed ordinem tantum; sicut cum dicitur: *Ex mane fit meridies*, idest post mane fit meridies. Sed intelligendum est, quod haec praepositio *ex* potest includere negationem importatam per hoc quod dico *nihil*, vel includi ab ea. Si primo modo, tunc ordo remanet affirmatus, et ostenditur ordo eius quod est ad non esse praecedens. Si vero negatio includat praepositionem, tunc ordo negatur, et est sensus: *Fit ex nihilo*, idest non fit ex aliquo, sicut si dicatur: iste de nihilo loquitur... Primo modo haec praepositio *ex* importat ordinem: secundo modo importat habitudinem causae materialis, quae negatur » (2).

Creatio non est mutatio. Ex tradita definitione creationis facili negotio eruitur, in creatione minime reperiri veri nominis mutationem, neque veram successionem, cum in ea desit subiectum motus et mutationis; nam mutatio tunc locum habet, cum aliquid idem aliter se

(1) Cf. S. THOM. 2 Sent. Dist. 1, q. 1, a. 2.

(2) 1 p. q. 45, a. 1 ad 3.

habet nunc et prius, quod concipi nequit sine aliquo subiecto, quod ex uno statu transeat ad alium. Similiter motus cum sit actus entis existentis in potentia, subiectum necessario expostulat, quod successive per diversos actus imperfectos progrediatur ad terminum. Huius rei explicatio sic traditur a S. Thoma: « Creatio non est mutatio nisi secundum modum intelligendi tantum. Nam de ratione mutationis est, quod aliquid idem se habeat aliter nunc et prius. Nam quandoque quidem est idem ens actu, aliter se habens nunc et prius; sicut in motibus secundum quantitatem et qualitatem: quandoque vero est idem ens in potentia tantum; sicut in mutatione secundum substantiam, cuius subiectum est materia. Sed in creatione per quam producitur tota substantia rei, non potest accipi aliquid idem se habens aliter nunc et prius, nisi secundum intellectum tantum; sicut si intelligatur aliqua res prius non fuisse totaliter, et postea esse » (1).

Creatio dupliciter considerata. Creatio spectari potest bifariam, nempe active seu in Deo, et passive, nimirum in creatura.

Creatio activa est actio qua Deus ex nihilo rem producit, idest actio divina, quae est eius essentia cum relatione ad creaturas (2). Ut hoc rite intelligatur, duplex distinguenda est actio, alia *immanens*, et alia *transiens*: « Est enim, ait Aquinas, duplex rei operatio: una quidem, quae in ipso operante manet, et est ipsius operantis perfectio, ut sentire, intelligere, velle; alia vero, quae in exteriorem rem transit, quae est perfectio facti, quod per ipsam constituitur, ut calefacere, secare, aedificare. Utraque dictarum operationum competit Deo: prima quidem in eo quod intelligit, vult, gaudet, et amat; alia quod res in esse producit, conservat, et regit. Quia vero prima operatio perfectio operantis est, secunda vero perfectio facti; agens vero prius facto est et causa ipsius; oportet quod prima dictarum operationum sit ratio secundae et eam praecedat naturaliter » (3).

Verum enim actio de Deo et de creaturis praedicatur aequivoce seu analogice, ideoque nonnulla quae tribuuntur operationibus creaturarum et imperfectionem dicunt, praedicari non possunt de operationibus divinis, quae infinitam perfectionem sibi vindicant. Quare actio agentis creati, quae facit sibi simile, est aliquid egrediens ab agente in passum, ideoque est formaliter in praedicamento actionis et passionis prout ab ea denominatur passum vel agens: contra in Deo non est aliquid egrediens ab agente in creaturam, cum actio Dei sit eius substantia, ideoque non cogitur ad praedicamentum. Cum autem actio Dei sit eius substantia, exinde est quod potentia in Deo non

(1) 1 p. loc. cit. a. 2 ad 2; cf. etiam *QQ. DD. De pot. q. 3, a. 2; Contra gent. lib. II, cap. XVII.*

(2) Cf. S. THOM. 1 p. q. 45, a. 3 ad 1.

(3) *Contra gent. lib. II, cap. I.*

sit, uti docuimus, principium actionis, sed principium creaturae (1). Unde creatio active sumpta, prout spectatur in Deo, est ipsa Dei voluntas seu potentia, ideoque est actio formaliter *immanens*.

At non ita est actio immanens, ut nullo modo dicenda sit transiens; siquidem cum actione transeunte creaturarum in eo convenit quod aliquid producat extra causam efficientem. Ergo merito dicitur *formaliter immanens*, et eminenter seu *virtualiter transiens*, quatenus manens in agente cum quo identificatur, illud efficit ex sua infinita perfectione, quod agens finitum quod non agit nisi per motum et mutationem, operatur per actionem, quae ex agente egreditur in passum: « Divina actio, inquit S. Thomas, non potest esse de genere illarum actionum, quae non sunt in agente, cum sua actio sit sua substantia; oportet igitur, quod sit de genere illarum actionum, quae sunt in agente et sunt quasi perfectio ipsius » (2). Haec eadem veritas sic paucis asseritur a Toletio: « Deus hoc habet proprium, ut actione sua immanenti, quae potentissima est, agat etiam exteriora; nam dum intelligit et vult, res fit » (3). Cum ergo creatio *active* sumpta sit actio Dei, quae est eius essentia cum relatione ad creaturas, inde est quod Dei voluntas dici debeat principium creationis passivae, et minime dici possit principium creationis activae.

Creatio passiva. Cum in creatione non detur vera et proprie dicta transmutatio, quae supponit subiectum transmutandum quod in creatione desideratur, creatio prout spectatur in creatura nequit reponi in genere passionis, sed ponenda est in genere relationis, quae consequitur ipsum factum *esse* rei. Unde creatio passive accepta optime dicitur: *Relatio quaedam ad Deum cum novitate essendi*, idest relatio creaturae ad Creatorem, ut ad principium sui esse. En quomodo de hac re loquitur S. Thomas: « Creatio ponit aliquid in creato secundum relationem tantum, quia quod creatur non fit per motum vel per mutationem. Quod enim fit per motum vel per mutationem, fit ex aliquo praeesistente: quod quidem contingit in productionibus particularibus aliquorum entium. Non autem potest hoc contingere in productione totius esse a causa universali omnium entium, quae est Deus. Unde Deus creando producit res sine motu. Subtracto autem motu ab actione et passione, nihil remanet nisi relatio. Unde relinquatur quod creatio in creatura non sit nisi relatio quaedam ad Creatorem, ut ad principium sui esse; sicut in passione quae est cum motu importatur relatio ad principium motus » (4).

(1) Cf. S. THOM. *Contra gent. lib. II, cap. X.*

(2) *Contra gent. lib. II, cap. XXIII.*

(3) TOLET. in 1 p. q. 25, a. 1.

(4) 1 p. q. 45, a. 3; cf. *QQ. DD. De pot. q. 3, a. 3.*

Creatio est relatio realis non mutua. Cum creatio sit in genere relationis, quia Creator et creatura relative dicuntur, sicut principium et principiatum, movens et motum; quaeri potest, cuiusmodi sit haec relatio. Cui quaestioni respondemus, relationem inter Creatorem et creaturam esse realem non mutuam; quia in creatura est secundum rem et veritatem; in Deo autem est secundum rationem intelligibilem. Siquidem in omnibus, quae secundum respectum ad invicem referuntur, quorum unum ab altero dependet et non e converso, in eo quod realiter dependet, relatio realiter invenitur, in altero vero secundum rationem tantum. Sed creatura quae secundum nomen refertur ad Creatorem ab eo dependet, et non e converso. Ergo relatio quae creatura refertur ad Creatorem est realis ex parte creaturae; sed solummodo secundum rationem ex parte Dei.

Terminus actionis creativae. Creatio active sumpta, prout est actio Dei producentis in esse res a seipso diversas, proprie terminatur ad rem subsistentem. Etenim, ut argumento Aquinatis utamur, cum creari sit quoddam fieri, et fieri ordinetur ad esse, illud proprie fit et creatur, cui competit esse. Iam vero esse proprie competit subsistentibus. Ergo creatio terminatur ad entia subsistentia. Unde accidentia, partes alicuius compositi subsistentis, sicut materia et forma substantialis, et alia huiusmodi dicuntur potius concreari quam creari (1). His ita in antecessum notatis ad propositam quaestionem solvendam accedamus oportet.

PROPOSITIO.

Mundus a Deo conditus est per creationem, nempe per productionem rerum ex nihilo. Haec autem efficiendi ratio non solum non involvit repugnantiam, verum etiam est operatio propria et differentialis causae primae et universalis, nempe Dei.

Prob. 1.^a pars. Arg. 1.um Mundus utpote contingens tum ratione sui, tum ratione materiae ex qua coalescit, produci debuit quoad totam suam substantiam ab ente necessario, quod est Deus. Atqui haec efficiendi ratio nuncupatur creatio. Ergo mundus conditus est a Deo per creationem. Diximus, causam debere esse necessariam, quippe quod si adstrueretur contingens, tunc ipsa aliam sibi causam expostularet; et consequenter non posset esse primum rerum principium, de quo inquirimus. Propositio maior liquet ex iis quae disseruimus disputantes de Dei existentia. Haec argumentandi ratio sic evolvitur a S. Thoma: « Omne quod est possibile esse et non esse,

(1) Cf. S. THOM. I p. q. 45, a. 4.

habet aliquam causam; quia in se consideratum ad utrumlibet se habet; et sic oportet esse aliquid aliud, quod ipsum ad unum determinet. Unde cum in infinitum procedi non possit, oportet, quod sit aliquid necessarium, quod sit causa omnium possibilium esse et non esse. Necessarium autem quoddam est habens causam suae necessitatis, in quo etiam in infinitum procedi non potest; et sic est devenire ad aliquid, quod est per se necesse esse; hoc autem esse non potest nisi unum, et hoc est Deus. Oportet igitur omne aliud ab ipso reduci in ipsum, sicut in causam essendi » (1).

Arg. 2.um Mundus habet esse per participationem, cum esse per se subsistens non possit esse nisi unum, quod est Deus gloriosus. Atqui esse per participationem quod est in aliquo, debet necessario causari ab agente cui competit essentialiter. Ergo esse mundi effectum est a Deo. Propositio minor exinde constat, quod quidquid participat aliquid, illud tandem participare debet ab alio quod per essentiam illud idem habeat, ne sit processus in infinitum. Entia autem per participationem non solum habent ab ente per essentiam, quod sint haec entia, vel talia per formas substantiales, vel accidentales; sed quod sint absolute entia, nempe secundum omne illud quod quocumque modo pertinet ad esse illorum (2). Argumentum eo recidit, ut dicatur. Ens per participationem secundum illud causari debet ab ente per essentiam, secundum quod est ens per participationem. Atqui mundus est ens per participationem tum ratione subiecti tum ratione formae. Ergo mundus causatur a Deo secundum totam suam substantiam.

Arg. 3.um Si operationi causae primae producentis res in esse praesupponeretur aliqua materia seu subiectum ex quo res fierent, huiusmodi materia improducta dicenda esset ens per essentiam, cum ens per essentiam et ens productum ex opposito dicantur. Atqui adstruere ens per essentiam, quod se habeat per modum potentiae et causae materialis ex qua aliquid fit, est duo simul coniungere, quae frontibus adversis pugnant. Ergo mundus productus est a Deo in esse, nullo praesupposito subiecto (3). Quocirca, si vera creatio non daretur, nulla alia actio et rerum transmutatio possibilis foret, uti in promptu est vel leviter attendenti; nam quaelibet transmutatio supponit subiectum quod sit ens productum. Et sic paratur via ad aliam partem thesis demonstrandam.

Prob. 2.^a pars, nempe actionem creatricem non involvere repugnantiam. Tunc enim habetur conceptuum pugna, cum idem affirmatur simul et negatur de eodem subiecto sub eodem respectu. Atqui

(1) *Contra gent.* lib. II, cap. XV.

(2) Cf. S. THOM. I p. q. 44, a. 1 et 2.

(3) Plurima alia argumenta inveniuntur apud S. THOMAM, *Contra gent.* lib. II, cap. XV; *QQ. DD. De pot.* q. 3, a. 5.

nihil eiusmodi obiici potest asserenti, mundum a Deo conditum fuisse, nullo praesupposito subiecto. Ergo creatio nullam importat repugnantiam. Siquidem, ut propositio minor declaretur, producere rem quoad totam eius substantiam sine ullo subiecto vel materia praeexistente, non est idem affirmare et negare simul; sed solummodo potentiam aliquam in Deo defendere, quae longissime superet omnem agendi virtutem rerum creatarum et causarum particularium. Res quippe creata non potest agere, nisi aliquid praehabitu immutando; Deus ex adverso, quia agens universale et causa totius esse, suam potentissimam virtutem protendit ad totum, quod in re est. Quare qui in actione creatrice repugnantiam obtrudunt, moti ex illo effato: *Ex nihilo nihil fit*, male confundunt effectorem causarum particularium cum actione causae primae et universalis, et perperam arguendo concludunt sic: Causa particularis et visibilis, quae est finitae virtutis, non potest facere quidpiam ex nihilo. Ergo etiam causa prima et universalis, quae virtute pollet infinita, non potest ex nihilo aliquid facere; non intelligentes, impossibile illud non dici absolute, idest ex disconvenientia terminorum; sed relative, nempe per ordinem ad potentiam finitam, quae propter suam limitationem multa non potest facere, quae absolute possibilia sunt.

Prob. 3.^a pars, nimirum productionem rerum ex nihilo esse propriam et specificam operationem Dei; ex quo patebit, non solum abesse contradictionem ab actione creativa, sed etiam talem actionem maxime convenire Deo. Res autem sic strictim effici potest. Proprius modus operandi cuiuslibet efficientis consequitur proprium modum essendi, cum inter utrumque proportio seu similis ratio intercedere debeat. Atqui prima rerum omnium causa maximam independentiam in essendo a qualibet re extranea sibi vindicat. Ergo in agendo parem independentiam expostulat. Sed non esset independens in efficiendo, si in sua operatione indigeret subiecto vel materia. Ergo propria et specifica eius operatio est productio rei ex nihilo, idest creatio. Diximus, creationem esse propriam et specificam operationem Dei, quia non negamus, causam primam, posse etiam agere immutando materiam ab ipsa creatam, cum omnis effectio ab ea dependeat. Sed quia haec secunda agendi ratio, licet modo longe imperfectiori, convenit etiam causis particularibus, quae agunt per motum et mutationem, prima autem ipsis minime attribui potest, inde est quod creatio dicatur propria et specifica operatio Dei.

Arg. 2.um Cum quaelibet causa agat sibi simile, et operetur secundum quod est actu per suam formam, prima et universalis causa, quae est ipsum esse subsistens et actus purissimus, attingit per operationem immediate ipsum esse rerum, quod constituit effectum proprium causae universalis. Atqui si ageret per informationem ex materia praeiacente, eius causalitas non pertingeret immediate ad esse

rerum, sed mediante forma produceret hoc vel illud esse in subiecto. Ergo propria et specifica operatio primi agentis est creatio.

Evol. arg. Ut haec profundissima ratio, de qua saepissime meminit Aquinas, rite intelligatur, animo reputandum est, causalitatem agentis particularis, quod operatur per informationem, non extendi nisi ad efficiendum ens hoc ex hoc non ente, e. g. ad producendum hominem ex non ente, quod est non homo, ideoque non attingit esse, nisi mediante determinata forma. Contra Deus ut causa universalis non determinata ad aliquod genus neque ad aliquam speciem attingit operatione sua totum esse rei, ideoque nihil operando praesupponit, cum effectus non debeat praesupponi causae, quae illum producit; et cum ex nullo esse, seu ex non esse absolute operetur, merito dicitur agere ex nihilo, idest creare: « Sicut generatio hominis, inquit Aquinas, est ex non ente quod est non homo; ita creatio, quae est emanatio totius esse, est ex non ente quod est nihil » (1).

Nimirum cum ens in rebus finitis dividatur in potentiam et actum, non ens potest negare vel actum solum, vel potentiam simul et actum: si primum, non ens non opponitur enti absolute, sed cuidam actui, seu determinationi entis; et sic operari ex huiusmodi non ente est operari ex aliquo determinato non ente: si secundum, non ens opponitur absolute enti; et sic agere ex non ente est agere ex nihilo. Huc faciunt sequentia Aristotelis verba: « Dicamus oportet e non ente simpliciter aliquo modo fieri generationem, et alio ex ente semper; namque ens potentia, sed non ens actu praeexistat oportet, quod sane utroque dicitur modo » (2). Quam ad rem inter causas naturales seu agentia particularia et causam universalem hoc maxime interest, quod causae particulares materiam ut subiectum postulant, ex qua effectum producant, quia non causant ens simpliciter, sed solum transmutant ens quod sub aliqua ratione praeexistebat. E contrario Deus non agit solum transmutando ens, quod aliqua ratione praeexistebat, sed efficiendo ens simpliciter. Siquidem cum Deus totam entis plenitudinem et perfectionem in uno simplicissimo et perfectissimo essendi actu in se praehabeat, causare debet esse omnium et consequenter ipsius materiae, quae ipsa quoddam ens est (3).

Praeclarum S. Thomae testimonium. Antequam huic rationi, quae propius attingit prima philosophandi principia ab Aquinate tradita, finem imponamus, opportunum ducimus huc transferre pene integrum eiusdem S. Thomae articulum, in quo eleganter admodum ac profunde explicat, cur agentia naturalia non possint operari, nisi

(1) I p. q. 45, a. 1.

(2) ARIST. *De generat. et corrupt.* lib. I, cap. V, text. 11.

(3) Cf. S. THOM. I p. q. 44, a. 2, ubi demonstrat, materiam primam esse creatam a Deo totius entis effectore.

praesupponant subiectum, et Deus contra nullo subiecto in operando indigeat. En eius verba: « Tenendum est firmiter, quod Deus potest facere aliquid ex nihilo et facit. Ad cuius evidentiam sciendum est, quod omne agens agit secundum quod est actu; unde oportet quod per illum modum actio alicui agenti attribuat, quo convenit ei esse in actu. Res autem particularis est particulariter in actu, et hoc dupliciter: primo ex comparatione sui, quia non tota substantia sua est actus, cum huiusmodi res sint compositae ex materia et forma; et inde est quod res naturalis non agit secundum se totam, sed agit per formam suam, per quam est in actu. Secundo in comparatione ad ea, quae sunt in actu. Nam in nulla re naturali includuntur actus et perfectiones omnium eorum, quae sunt in actu; sed quaelibet illarum habet actum determinatum ad unum genus et ad unam speciem: et inde est quod nulla earum est activa entis secundum quod est ens, sed eius entis secundum quod est hoc ens determinatum in hac vel illa specie; nam agens agit sibi simile. Et ideo agens naturale non producit simpliciter ens, sed ens praeexistens et determinatum ad hoc vel ad aliud... Et propter hoc agens naturale agit movendo; et ideo requirit materiam, quae sit subiectum mutationis vel motus, et propter hoc non potest aliquid ex nihilo facere. Ipse autem Deus e contrario est totaliter actus, et in comparatione sui, quia est actus purus non habens potentiam permistam, et in comparatione rerum, quae sunt in actu, quia in eo est omnium entium origo. Unde per suam actionem producit totum ens subsistens, nullo praesupposito, utpote qui est totius esse principium secundum se totum. Et propter hoc ex nihilo aliquid facere potest, et haec eius actio vocatur creatio... Causalitates enim entis absolute reducuntur in primam causam universalem; causalitas vero aliorum, quae ad esse superadduntur, vel quibus esse specificatur pertinet ad causas secundas, quae agunt per informationem, quasi supposito effectu causae universalis: et inde etiam est quod nulla res dat esse, nisi in quantum est in ea participatio divinae virtutis » (1).

Conspectus totius quaestionis. Ut ea quae a nobis de creatione fusius pro rei dignitate explanata sunt, memoriae iuvandae causa sub unico conspectu proponantur, sic capitulatim disputatam quaestionem exhibemus. 1) Tradidimus definitionem creationis et declaravimus quid sit efficere aliquid ex nihilo. 2) Ex definitione ipsa creationis deduximus, ipsam fieri sine motu et mutatione proprie dicta, cum mutatio necessario expostulet subiectum reale, quod ex uno statu transeat ad alium, et motus praesupponat reale ens in potentia, quod ex actu imperfectiori progrediatur ad actum nobiliorem. 3) Consideravimus creationem active, nempe in Deo, et passive, nempe in crea-

(1) QQ. DD. De pot. q. 3, a. 1.

tura. In Deo spectata est actio Dei identificata cum eius substantia cum relatione ad creaturas. In creatura vero est relatio quaedam ad Deum cum novitate essendi, idest relatio creaturae ad Creatorem, ut ad principium sui esse. 4) Ex eo quod actio creatrix in Deo identificetur cum sua essentia deduximus, talem actionem esse formaliter immanentem, et solum eminenter vel virtualiter transeuntem, quatenus cum actione transeunte creaturarum in eo conveniat, quod producat aliquid quod extra causam efficientem existat, licet Deus non operetur per actionem, quae ab agente progrediatur ad passum. 5) Creatio passive spectata, nempe prout est in creatura, formaliter non est, nisi in praedicamento relationis, quia in creatione non datur illa actio et passio quae necessaria est ad constituendum praedicamentum passionis et actionis, cum ad hoc requiratur actio formaliter transiens, et quae fiat cum motu et mutatione. 6) Relatio illa inter Deum et creaturam est realis ex parte creaturae, sed non ex parte Dei, cum relatio illa fundetur in dependentia creaturae a Deo, et non vicissim, quia Deus nullo modo dependet a creatura. 7) Demonstravimus, Deum condidisse mundum per creationem, quae actio non solum non repugnat, sed necessario praesupponenda est omnibus aliis actionibus, quae immutant aliquod subiectum praeiacens; nam subiectum non productum a primo rerum principio, cum esset ens per essentiam et non per participationem, a nullo agente posset immutari. Insuper cum Deus sit actus purus infinite perfectus, et in se praehabens perfectiones omnium generum et omnium specierum, propria eius actio et quae causalitatem eius specificat et distinguit a causalitate agentis particularis, in eo consistit, quod Deus sit efficiens totius entis, nihil de ente praesupponendo suae actioni.

SOLVUNTUR DIFFICULTATES.

Oppon. 1.º Ex nihilo nihil fit. Atqui creatio dicitur productio rei ex nihilo. Ergo creatio repugnantiam involvit.

Resp. Dist. mai. Ex nihilo nihil fit ab agentibus naturalibus, et a causa particulari, *Conc.* Ab agente supernaturali et a causa universali, *Neg. Conc. min. et Neg. cons.*

Explico. Veteres philosophi in indagazione naturae non considerabant nisi agentia particularia, quae agunt per motum et mutationem, et consequenter in efficiendo indigent materia, quae sit subiectum motus et mutationis. Unde relate ad talia agentia verum est dicere: ex nihilo nihil fit. Hoc autem minime affirmari potest de agente supernaturali, quod agit sine motu et mutatione, cum sit totius esse principium, et operetur secundum se totum. Quare verum est quod de agentibus naturalibus docet Aristoteles, nimirum quod fieri sit